

*Tidskrift för
politisk filosofi*

Nº 1 2023 — årgång 27

Bokförlaget *Thales*

→ Sätter klimatförändringarna etiken på kollisionskurs med sig själv?

M. A. Roberts (översättning av Margareta Krause)

1 Artikelns upplägg

SYFTET MED DENNA artikel är att dra upp konturerna till en intuitiv etik för klimatförändringarna. Det verkar lätt, eller hur? Vi bara listar våra intuitioner och ser hur de kan appliceras på frågor som rör klimatförändringarna – eller miljön eller fördelningen av resurser eller hållbarhet. Men det finns ett aber här. En närmare granskning av våra intuitioner kommer, som vi ska se, avslöja att de verkar oförenliga med varandra. Dessa intuitioner omfattar *maximeringsintuitionen* som säger att (allt annat lika) något blir moraliskt bättre om det innebär att det blir bättre för människor. Men bland intuitionerna ingår även en tydlig *existensintuition*, d.v.s. idén om att (allt annat lika) det inte gör saker och ting moraliskt bättre att få en person att existera, oavsett denna existens värde.

En del teoretiker verkar mena att det enda logiska är att förkasta den ena eller den andra av dessa intuitioner. Som jag ser det krävs det dock ett annat tillvägagångssätt om vi vill utforma en intuitiv etik för klimatförändringarna. Det handlar om att erkänna maximeringsintuitionen men att vara införstådd med att denna intuition inte utesluter utan snarare ska dämpas av existensintuitionen. Som jag ser det kan vi, med viss ansträngning, förlika de båda intuitionerna med varandra.

Jag anser att en sådan förlikning måste göras snarast möjligt. För enligt populationsetiken – som detta ämne har utvecklats under de senaste årtiondena – måste vi först och främst främja vad som verkar vara en oändlig samling *maximerande* värden, värden som driver oss att, så länge solen fortsätter att möjliggöra liv, få ständigt fler människor att existera. I skarp kontrast till detta innebär klimatetiken

– som detta mer interdisciplinära fält har utvecklats under de senaste åren – att vi måste trygga våra *existentiella* värden och därmed (givet andra allmänt erkända moraliska principer) att vi ska undvika det ytterligare tryck på klimatet och på jordens naturresurser som förutspås bli resultatet av en snabbt ökande befolkning och därmed att undvika ytterligare lidande för alla de människor som existerar nu eller som någon gång kommer att existera.

Att hävda att vi, vid sidan av våra maximerande värden, har vissa existentiella värden kan nog framstå som kontroversiellt. I avsnitt 2 nedan skissar jag därför på ett scenario (som jag kallar *basfallet*) som jag tror är övertygande i detta hänseende. Avsnitt 3 ägnar jag åt att förlika de två typerna av värde. Den princip som jag anser är central för förlikningen har sin grund i det som ofta kallas *personpåverkans-intuitionen* (»the person-affecting intuition»). Denna intuition är välkänd, men den är också ytterst ifrågasatt. Min egen åsikt är att den kritik den fått i mångt och mycket beror på att den har formulerats på ett dåligt sätt. Ett syfte med denna artikel är således att bidra med en bättre formulering av den underliggande intuitionen. För att undvika förvirring kommer jag att ge den formulering som jag föreslår här ett helt annat namn: *existensvillkoret* (*EV*). I avsnitt 4 tar jag upp två invändningar mot *EV*. Slutsatsen presenteras sedan i avsnitt 5.

2 Varför vi behöver väga samman maximerande värden mot existentiella

HUR BERÄKNAR VI kostnaderna för klimatförändringarna?¹ Det verkar stå klart att ett argument mot en given klimatpolitik är att politiken kan antas orsaka lidande för kommande generationer på grund av de sjukdomar, den fördrivning och den utarmning av naturresurser som en betydande global temperaturhöjning kommer att medföra. Det verkar finnas mycket som talar för en politik som skulle innebära en markant minskning av lidandet för framtidens människor.

Men låt oss nu anta att en snabb befolkningsökning utgör en viktig bidragande faktor till den globala temperaturhöjningen och att den klimatpolitik som övervägs skulle *begränsa* befolkningsstillväxten långt in i framtiden. Låt oss kalla detta en »proaktiv politik för befolkningsbegränsning». Under en sådan politik kommer många människor, som

mycket väl kunde ha existerat under en status quo-politik, aldrig någonsin att existera. Dessa människor skulle inte lida i egentlig mening av att de inte existerar. Vi bör dock ändå se deras icke-existens som en sorts *förlust*. Oavsett vad vi kallar det (förlust, skada) innebär det att för var och en av dessa personer har det som gör livet så värdefullt för levande personer *reducerats till noll*. Vi kan säga att den *välbefinnandenivå* som dessa personer skulle kunna ha uppnått om en status quo-politik hade förts har reducerats till noll.²

Bland populationsetiker verkar den dominerande inställningen vara att sådana förluster, d.v.s. förluster av människor som skulle förbli blott möjliga (»merely possible») med en proaktiv politik för befolkningsbegränsning, talar emot en sådan politik. På samma sätt som den förlust som ett framtida barn drabbas av på grund av en status quo-politik talar emot denna politik, så innebär den förlust som ett *potentiellt* framtida barn drabbas av när detta barn på grund av en befolkningsbegränsningspolitik aldrig existerar överhuvudtaget ett argument mot *den* politiken. I båda fallen har vi att göra med en förlust i maximerande värde.

Enligt den dominerande inställningen är det således så att de förluster som drabbar framtida människor som kommer att existera och lida under något av politikalternativen måste vägas mot de förluster som drabbar (men aldrig upplevs av) de framtida människor som aldrig kommer att existera under den alternativa politiken. Av dessa två vore således den moraliskt korrekta politiken den som leder in oss på vägen mot den minst dåliga framtiden, d.v.s. den *bästa* framtiden. Den *totalutilitaristiska* principen, med eller utan någon smärre modifiering, skulle kunna användas för att bestämma vilken framtid detta skulle vara.

Klimatetiken erbjuder däremot ett annat perspektiv – och det är här som jag ser våra existentiella värden komma in i bilden. Klimatetiken hävdar att den sorts förlust som kommer av att aldrig ha existerat under en proaktiv politik för befolkningsbegränsning inte talar emot den politiken överhuvudtaget. Om en sådan politik hypotetiskt sett är det som maximalt skyddar *existerande* och *framtida* människor mot lidande spelar det ingen roll hur många människor som aldrig kommer att existera under denna politik. Det är den politiken som vi självklart bör välja.

Det är därför vi kan säga att populationsetiken och klimatetiken kolliderar med varandra. För att undvika en sådan konflikt – menar

jag – måste vi förstå *hur* våra maximerande värden dämpas av våra existentiella värden: den ena uppsättningen värden måste förlikas eller förenas med den andra.

Vi kan förstås inte bara *säga* detta. Vi måste *göra* det. Låt mig börja med att konstatera att det inte finns något som helst skäl att tro att vi inte kan bedöma om människors *förluster* är av moralisk vikt eller inte.³ Den förlust som en människa drabbas av genom att aldrig existera överhuvudtaget är väsensskild från den förlust som en människa drabbas av genom att existera med lägre välbefinnande än hon skulle kunna ha haft. I båda fallen är det fråga om en förlust. I detta sammanhang tillstår jag således att ett sätt att förbättra för människor är att se till att de får en existens som är värd att ha samt att icke-existens utgör en förlust för dessa människor. Av detta följer dock inte att dessa förluster är av samma moraliska vikt. Med hänvisning till våra maximerande värden kan vi vara överens om att den ena sortens förlust helt klart är av moralisk vikt, samtidigt som vi hävdar – nu med hänvisning till våra existentiella värden – att den andra sortens förlust helt saknar moralisk vikt. Den version av existensintuitionen som jag kommer att introducera senare stöder just en sådan uppfattning.

Som påpekats tidigare kan det framstå som kontroversiellt att påstå att vi, vid sidan av våra maximerande värden, faktiskt också har vissa existentiella värden. *Basfallet* (tabell 1) ger dock tydligt stöd för ett sådant påstående.⁴ Här har en person *p* ett rätt miserabelt liv i en möjlig framtid *f1* givet ett val *v1*. Låt oss anta att *p* i *f1* har en välbefinnandenivå som råkar ligga på exakt noll. Och låt oss nu tillägga att *p*:s mycket låga välbefinnandenivå i *f1* skulle kunna ha undvikits om någon agent hade valt *v2* i stället för *v1*, vilket i så fall skulle ha resulterat i *f2* i stället för *f1*.

Tabell 1: *Basfallet*

	v1	v2	v3
sannolikhet	1	1	1
välbefinnande	f1	f2	f3
+10		p	q
+0	p, q*	q*	p

Kommentar: Här och genomgående är v_1 , v_2 etc. olika val och f_1 , f_2 etc. möjliga utfall eller världar eller *framtider* som kan uppnås vid ett givet val med en viss grad av sannolikhet utifrån den information som agenterna har tillgång till just före valet görs. Varje tabell innehåller samtliga val som agenterna har tillgång till och de framtider som finns tillgängliga vid dessa val. (Jag kommer att utveckla begreppet *tillgänglighet* i avsnitt 3 nedan.) Ingen annans välbefinnande eller existens står på spel än de personer som redovisas i tabellen. Fet stil betyder att den angivna personen existerar eller kommer att existera, medan kursiv stil* betyder att personen aldrig existerar i den angivna framtiden.

Vi tänker oss nu en viss person q som aldrig existerar i f_1 eller f_2 skulle haft ett liv som helt klart är värt att leva i f_3 . Vi är överens om att den icke-existerande q :s välbefinnandenivå ligger på o i f_1 och f_2 . Och vi konstaterar att agenter skulle kunna ha undvikit denna låga välbefinnandenivå för q :s räkning genom att helt enkelt välja v_3 i stället för v_1 eller v_2 , vilket i så fall skulle ha resulterat i f_3 i stället för f_1 eller f_2 .

Anser vi att f_2 är bättre än f_1 ? Säkerligen. Men jämför nu f_2 med f_3 . Man skulle då kunna tro att den enda frågan är *vem* som ska undvika förlusten, eller *vems* välbefinnande som ska maximeras. En anonymitets- eller rättvisepincip verkar kunna få oss att säga att f_2 och f_3 är lika bra. Och vi kan inte rimligen undvika att tillämpa en sådan princip med motiveringen att p på något sätt har en moralisk status som q saknar. Ja, p existerar överallt (»nödvändigtvis») och q gör det inte. Men en rad olika scenarier visar att detta faktum *inte* har betydelse för q :s moraliska status och att det inte är egalt vad som händer med q . (Detta gäller även om vi antar v_1 är det val som träffas och f_1 är den framtid som faktiskt inträffar.)

Alla detta kan sammantaget ge intrycket att det är så gott som oundvikligt att dra slutsatsen att f_2 och f_3 är lika bra – och även slutsatsen att agenterna kan göra som de vill i valet mellan v_2 och v_3 .

Men jag tror inte att vi tänker så. Jag tror att vi anser att framtiden f_2 är bättre än f_1 och bättre än f_3 – att valet v_2 är tillåtet medan både v_1 och v_3 är felaktiga. Och vid en sådan bedömning – om vi nu gör en sådan bedömning – ser vi våra existentiella värden i funktion. Om vi vore renodlade maximerare skulle vi säga att f_2 och f_3 är lika bra. Men det är vi inte. Vi anser inte att p :s lidande i f_3 helt uppvägs av q :s för-

lust i f2. Även om de två förlusterna är identiska *storleksmässigt* anser vi inte att de är av samma moraliska vikt.

Jag menar att basfallet bör övertyga oss om att vi, vid sidan av våra maximerande värden, även har vissa existentiella värden. Vi ska nu gå över till uppgiften att förlika dessa värden med varandra.⁵

3 Existensvillkoret

ATT INTE FÖRLIKA våra maximerande värden mot våra existentiella vore att sätta etiken på kollisionskurs med sig själv. Det vore att låta några av populationsetikens grundläggande principer gå stick i stäv med en rimlig, för att inte säga övertygande, klimatetik.

En idé som verkar leda oss mot en förlikning är den intuition som Derek Parfit har kallat *personpåverkansintuitionen* och som jag här kallar *existensvillkoret*. Denna intuition introducerades av Parfit för flera decennier sedan och innebär att det som är dåligt måste vara dåligt *för* någon, d.v.s. för någon som existerar eller kommer att existera.⁶ Som renodlade maximerare skulle vi säga att förluster är något dåligt, och att de är lika dåliga oavsett om de uppstår på grund av icke-existens eller på något annat sätt. Som maximerare vars värden dämpas av våra existentiella värden skulle vi emellertid säga att sådana förluster är av högst varierande moralisk vikt, där en sorts förlust räknas fullt ut medan den andra inte räknas alls.

Personpåverkansintuitionen verkar nog så rimlig. Men att uttrycka denna intuition i form av en princip som vi kan försvara har utgjort en betydande utmaning.⁷ Låt mig omedelbart gå till vad jag anser vara en formulering av intuitionen som undviker ett antal fallgropar:

Existensvillkoret (EV): Om en framtid y är tillgänglig i förhållande till en framtid x är x *moraliskt sämre* än y , och ett val som görs vid x är fel, *endast om* det finns en person p och en framtid z tillgänglig i förhållande till x på så sätt att p existerar eller kommer att existera i x och x är sämre för p än z (där z kan, men inte behöver, vara identisk med y).

EV är på många sätt ett *mycket* snävt villkor: det är endast ett nödvändigt villkor, och endast ett villkor för vad som är fel och sämre, inte för vad som är tillåtet eller bättre.⁸ För att avgöra om villkoret är uppfyllt

krävs dock en bred undersökning: Samtliga framtider som finns tillgängliga som alternativ till framtiden x måste undersökas, inte bara den alternativa framtiden y som vi använder för att jämföra x med.

Notera att i existensvillkoret (EV) används begreppet *tillgänglighet*. Begreppet *möjlighet* räcker inte i sig för att ge oss den princip som vi vill ha. Låt oss titta på ett scenario med tre utfall:

Tabell 2: Tre-utfalls-scenariot

	v1	v2	v3
välbefinnande	f1	f2	f3
sannolikhet	1	1	1
+10			Billy
+8		Billy	
+0	<i>Billy*</i>		

Att åberopa möjlighet i detta sammanhang kommer inte låta oss hävda att f1 och f3 är lika bra – eller att både val v1 och v3 är tillåtna. För det är ju *möjligt* att Billy har mer välbefinnande än Billy faktiskt har i f3. Men resultatet att f1 och f3 är lika bra verkar vara helt centralt för personpåverkansintuitionen, ett resultat som varje någorlunda fullständig formulering av denna intuition borde kunna generera.

Jag använder mig därför av begreppet tillgänglighet i stället. En framtid är *tillgänglig* i förhållande till en annan framtid endast om agenter (antingen som individer eller kollektivt, och oavsett om de agerar samordnat eller inte) i en av dessa framtider har förmåga, makt och resurser att frambringa den andra framtiden. Om detta villkor tillämpas i tre-utfalls-scenariot leder EV omedelbart till att f1 och f3 är lika bra. Jag skulle också hävda att den tillgängliga framtiden f3 avslöjar de moraliska bristerna hos f2 som gör att f2 är sämre inte bara än f3 utan även än f1.⁹

Vi har nu en fullständig beskrivning av basfallet.¹⁰ Med EV i åtanke går vi nu över till två invändningar mot denna uppfattning vilka vi *inte* kan formulera oss undan.

4 Två invändningar

ENLIGT EV INNEBÄR en ytterligare existens som är värd att ha inte att en given framtid blir bättre, under i övrigt lika förhållanden. Det tycks dock obestriddigt att bättre *chanser* att existera i vissa fall ändå gör saker och ting bättre. Låt oss till exempel titta på bättre-chans-fallet (tabell 3).

Tabell 3: Bättre-chans-fallet

	v1: ta fertilitetsspiller		v2: ta huvudvärkstablett	
sannolikhet	0,1	0,9	0,0001	0,9999
välbefinnande	f1	f2	f3	f4
+10			Harry	
+8	Harry			
+0		<i>Harry*</i>		<i>Harry*</i>

Här är Harrys välbefinnande vid +8 i f1 långt ifrån maximerat: f3 är mycket bättre för Harry än f1. Ändå kan vi nog vara överens om att valet v1 är tillåtet: att de sannolikheter som råder i detta scenario – det faktum att fertilitetsspillet markant förbättrar Harrys chanser att existera – omvandlar det som annars skulle varit ett felaktigt val till ett helt och hållet tillåtet val.

Men om Harrys bättre *chans* vid v1 i f1 gör att det annars felaktiga valet v1 i f1 blir tillåtet, och om vi tänker oss att tillåtligheten hos v1 i detta scenario inte bara har att göra med välbefinnandet utan även chanserna, så att en framtid f1 som annars vore *sämre* för Harry i stället blir *bättre* för Harry, gör då inte denna bättre chans, som ofrånkomligen är *inbyggd* i f1 tillsammans med v1, att f1 blir bättre för Harry än låt oss säga f3? Eller f4? Ett jakande svar innebär att EV inte längre kan generera slutsatsen att f3 och f4 är åtminstone lika bra som f1 – och därmed inte heller slutsatsen att såväl v2 i f3 som v2 i f4 är tillåtna.

Jag anser att detta argument mot EV håller om vi förstår sannolikheterna som att de har att göra med vår värdering av huruvida om en viss *framtid* är bättre för en person. Men jag anser att argumentet inte

håller om vi i stället förstår sannolikheterna som att de uteslutande har att göra med värderingen av *val*.

Med den sistnämnda tolkningen kan vi säga att en bättre *chans* att existera kan (i många fall och på vissa sätt) göra saker och ting bättre. I bättre-chans-fallet kan således de bättre chanserna göra att valet v_1 , som annars skulle varit fel, blir tillåtet. Men vi kan även vidhålla att existensen som faktum inte har några som helst välgörande konsekvenser, d.v.s. det gör inte f_1 bättre än f_2 eller f_4 . En sådan tolkning skulle klargöra att den rangordning som EV genererar *innan* sannolikheterna beaktats, och enligt vilken f_2 , f_3 och f_4 är lika bra och åtminstone lika bra som f_1 , är identisk med den rangordning som EV genererar *efter* att sannolikheterna beaktats. Med den senare tolkningen kan EV dessutom precis som tidigare lämna dörren öppen för andra existentiella principer (t. ex. Paretoprincipen) som skulle kunna förklara att f_1 , trots Harrys bättre chanser, faktiskt är *sämré* än f_3 och därmed även sämré än såväl f_2 som f_4 .

Vad innebär detta för frågan om tillåtlighet? EV säger *ingenting* om tillåtligheten hos v_1 i f_1 . Men det ger oss åtminstone några resultat som tydligt återspeglar åtminstone några av våra maximerande värden likväl som åtminstone några av våra existentiella värden: att såväl v_2 i f_3 som v_2 i f_4 är fullt tillåtna.

Det *är* dock fortfarande ett problem att EV inte leder till att v_1 i f_1 är tillåtet. Detta innebär att EV faktiskt inte ens är en *någorlunda* fullständig existentiell intuition. För en någorlunda fullständig princip skulle *implicera* att v_1 i f_1 är tillåtet. Existensintuitionen säger oss dock att en utvidgning av EV som ger resultatet att v_1 i f_1 är tillåtet inte får innebära att man inte helt enkelt ignorerar de rimliga resultat som EV så tydligt ger, d.v.s. att även v_2 i f_3 och v_2 i f_4 är tillåtna.

Detta är anledningen till att jag i några av mina tidigare arbeten använt mig av begreppet förväntat värde. Jag anser nu att ett sådant tillvägagångssätt är problematiskt. Vi behöver ett annat begrepp, ett annat verktyg för att kunna balansera bättre *chanser* mot bättre *utfall*.¹¹ Ett alternativ är begreppet *sannolikt värde*.

Först en definition: om ett val v som görs i en framtid f ger upphov till en sannolikhet n att p kommer att nå den välbefinnandenivå (VB) som f faktiskt ger p , kan vi säga att *f :s sannolika värde (SV) för p vid v* är $n(\text{VB})$. Och nu principen:

Existensvillkoret + sannolikt värde (EV+SV):

Om y är tillgänglig för x är x sämre än y endast om det finns en person p och en framtid z tillgänglig i förhållande till x sådant att:

p existerar eller kommer att existera i x och

x är sämre för p än z (där z kan men inte behöver vara identisk med y) och

v vid x är fel endast om det finns en person p och ett alternativt val v' i en framtid y tillgänglig i förhållande till x sådana att

p existerar eller kommer att existera i x och

x är sämre för p än y och

SV för v vid x för $p < SV$ för v' vid y för p .

Tillämpat på bättre-chans-fallet innebär EV+SV att v_1 och v_2 är tillåtna. v_1 (att ta fertilitetspillret) är tillåtet på grund av det faktum att, oberoende av var det träffas, är $SV(v_1)$ minst lika stort som $SV(v_2)$. Och v_2 (att ta huvudvärkstabletten) som görs i f_3 är rimligt på grund av det faktum att Harrys välbefinnande i f_3 är maximerat. Slutligen är v_2 som görs i f_4 rimligt på grund av det faktum att Harry aldrig överhuvudtaget existerar i f_4 .

Denna beskrivning av bättre-chans-fallet verkar i sig högst rimligt eftersom den tydligt återspeglar våra existentiella värden samtidigt som den tydligt bekräftar uppfattningen att bättre chanser att existera kan göra saker och ting bättre: varken bättre chanser att existera eller ett faktiskt existerande kommer att göra *framtiden* bättre men kan mycket väl göra att ett annars felaktigt *val* blir tillåtet.¹²

Icke-identitetsproblemet

En utmanande version av *icke-identitetsproblemet* gör sig högst naturligt gällande i samband med klimatförändringarna.¹³ Det frågan gäller är att den underliggande intuitionen – oavsett om den förklaras med hänvisning till tidigare formuleringar av personpåverkansintuitionen

eller med hänvisning till EV+SV eller någon annan utvidgad version av EV där sannolikheten på ett trovärdigt sätt beaktas – ger det högst tvivelaktiga resultatet att vi faktiskt inte behöver göra så mycket eller kanske inget alls för att kontrollera utsläppen av koldioxid till atmosfären eftersom oavsett vad vi gör, och förutsatt att vi beaktar såväl en given persons chanser att existera som det välbefinnande denna person har i de framtider där hon faktiskt existerar, så gör vi det inte sämre för någon person. Sett ur detta perspektiv visar sig en politik utan koldioxidbegränsningar, d.v.s. den politik som vi förväntar oss kommer att orsaka lidande för framtida personer, verka *maximerande* för varje sådan framtida person. Vilka chanser att existera skulle de ha haft om framtiden i mångt och mycket inte blivit precis så som den blev med en sådan politik? Svaret blir (vanligtvis): om det inte varit för en denna politik skulle deras chanser att någonsin existera ha varit så små att de inom ramen för vår analys inte behöver beaktas överhuvudtaget.¹⁴

Med ett sådant synsätt genererar EV+SV omedelbart resultat som helt klart framstår som falska, d.v.s. att en politik utan koldioxidbegränsningar är fullt tillåten. Problemet sammanfattas i *Klimatförändringarna och icke-identitetsproblemet, version 1* (tabell 4).

Tabell 4: *Klimatförändringarna och icke-identitetsproblemet, version 1*

	v1: valet att fortsätta med koldioxidutsläpp på nuvarande nivåer under nästkommande fem år (»politik utan koldioxid- begränsningar»)		v2: valet att markant minska koldioxidutsläppen under nästkommande fem år (»proaktiv politik med koldioxidbegränsningar»)	
sannolikhet	0,1	0,9	0,0001	0,9999
välbefinnande	f1	f2	f3	f4
+10			Gloria	
+2	Gloria			
+0		<i>Gloria*</i>		<i>Gloria*</i>

Låt oss anta att agenterna faktiskt väljer v_1 , d.v.s. en politik utan koldioxidbegränsningar, och att en framtid f_1 faktiskt inträffar. Låt oss även anta att Gloria är en person som ännu inte existerar men som någon gång kommer att existera och lida i f_1 vid v_1 som ett resultat av de sjukdomar, de omflyttningar och den utarmning av naturresurser som blir följderna av en sådan politik. Det är *sannolikheterna* som tas för givna i scenariot – de sannolikheter som visas i tabell 4 – som förklarar varför v_1 ändå är maximerande för Gloria, *trots* det lidande hon utsätts för i f_1 vid v_1 och *trots* det faktum att hon har det sämre i f_1 än i f_3 . I bättre-chans-scenariot uppväger Harrys bättre chanser att existera vid v_1 hans lägre välbefinnandenivå vid v_1 i f_1 . På samma sätt uppväger här Glorias bättre chanser att existera vid v_1 hennes lägre välbefinnandenivå vid v_1 i f_1 .

Jämförelsen mellan bättre-chanser-scenariot och klimatförändringsscenariot kan, anser jag, hjälpa oss att identifiera en svaghet i tankegångarna bakom icke-identitetsproblemets logik.¹⁵ Uttryckt på enklast möjliga sätt: en klimatpolitik utan koldioxidbegränsningar är inte något fertilitetspill. Även om vi är införstådda med det som Gregory Kavka kallade *varandets osäkerhet* («the precariousness of existence») bör vi ändå kunna inse att en politik utan koldioxidbegränsningar faktiskt *inte* ökar Glorias chanser att existera. Att hon i slutändan faktiskt existerar ökar inte *sannolikheten* för hennes existens, beräknad vid tidpunkten precis innan valet görs och baserad på den information som agenterna då hade tillgång till.

Jag tror att förvirringen har uppstått på grund av att teoretiker automatiskt fokuserar på vad som *faktiskt* inträffar, vilket är ett irrelevant om än konkret faktum oavsett om vi anser att sannolikheter bör undersökas via standardteorier om förväntat värde eller via mitt begrepp sannolikt värde. Teoretikerna underlåter därmed att fokusera på följande *relevanta* om än abstrakta faktum: de många olika sätt som framtiden skulle kunna ha utvecklats på inom ramen för det som vi alla är överens om är det sämre alternativet, d.v.s. en politik utan koldioxidbegränsningar. Faktum är att under vart och ett av de enorma paraplyerna »politik utan koldioxidbegränsningar» och »proaktiv politik med koldioxidbegränsningar» kan genomförandet ske på en mängd olika sätt. Några av dessa sätt kommer att resultera i (kanske rent av vara *avgörande* för) att Gloria kommer att existera, medan många,

många fler kommer att resultera i att hon inte kommer att existera överhuvudtaget. Men vi har ingen anledning att tro att sannolikheten för att Gloria kommer att existera vid v_1 är större än sannolikheten för att hon kommer att existera vid v_2 . Om något kommer de risker som en politik utan koldioxidbegränsningar medför för framtida personer antagligen göra det *mindre* troligt, inte *mer* troligt, att Gloria kommer att existera än vad den tryggare miljö som vi kan förvänta oss med en proaktiv politik med koldioxidbegränsningar skulle göra.¹⁶

Låt oss nu titta på tabell 5 nedan som ger en exaktare bild av de sannolikheter som faktiskt är aktuella i samband med klimatförändringarna.

Tabell 5: Klimatförändringarna och icke-identitetsproblemet, version 2

	v1: valet att fortsätta med koldioxidutsläpp på nuvarande nivåer under nästkommande fem år (»politik utan koldioxidbegränsningar«)				v2: valet att markant minska koldioxidutsläppen under nästkommande fem år (»proaktiv politik med koldioxidbegränsningar«)			
sannolikhet	0,0001	0,0001	0,0001	...	0,0001	0,0001	0,0001	...
hur valet implementeras	$i_1(v1)$	$i_2(v1)$	$i_3(v1)$	...	$i_1(v2)$	$i_2(v2)$	$i_3(v2)$	...
välbefinnande	$f1$	$f2'$	$f2''$	...	$f3$	$f4'$	$f4''$	...
+10					Gloria			
+8	Gloria							
+0		Gloria*	Gloria*	Gloria*		Gloria*	Gloria*	Gloria*

Poängen här är att valet v_1 leder till precis lika mikroskopiskt små chanser för Gloria att någonsin komma att existera som v_2 gör (0,0001 är faktiskt en våldsamt *överskattning* av dessa chanser). För båda valen gäller att det sätt på vilket valet genomförs skulle kunna avgöra om en viss framtid f_1 inträffar snarare än en annan. Men inte förrän framtiden faktiskt inträffar kan agenterna få någon sorts klar uppfattning om vilken form genomförandet kommer att ta. Glorias chanser att existera är därför mycket, mycket små vid v_1 – *precis som de är vid v_2* .

EV+SV undviker således med lätthet resultatet att valet en »politik

utan koldioxidbegränsningar» är tillåten och öppnar därför upp för resultatet att detta val är fel. Samtliga villkor som krävs för att detta val är fel uppfylls nämligen fullt ut: först och främst att Gloria existerar i f_1 , att en alternativ framtid f_3 skapar ökat välbefinnande (ökat *faktiskt* värde) för Gloria än vad f_1 gör samt att samma alternativa framtid skapar ett ökat *sannolikt* värde för Gloria än vad f_1 gör.

5 Slutsats

DET VERKAR SOM att vi, om vi vill, kan behålla existensintuitionen, exempelvis genom formuleringen EV+SV. Denna princip kan hjälpa oss att förstå att våra maximerande värden inte går stick i stäv med våra existentiella värden, utan snarast balanseras eller dämpas av dem. En förlikning av dessa värden lägger i sin tur grunden till en intuitiv etik för klimatförändringarna – en etik som förhindrar att etiken sätts på kollisionskurs med sig själv och som inte kommer att tvinga, eller tillåta, oss att öka lidandet hos de människor som existerar eller kommer att existera bara för att allt fler människor ska kunna existera, utan en etik som mycket väl kan kräva att vi ser klimatförändringarna som en av vår tids mest angelägna moraliska frågor där viktiga steg måste tas, nu eller aldrig, för att mildra det lidande som framtidens människor annars kommer att tvingas utstå. →

M. A. Roberts är professor vid Philosophy, Religion, and Classical Studies Department på The College of New Jersey och forskar om befolkningsetik, juridik och etik, samt skyldigheter gentemot framtida personer.

Noter

1. Jag har lånat formuleringen av denna fråga från Broome (1992).
2. I detta sammanhang definierar jag inte begreppet *välbefinnande*, utan nöjer mig med att säga att det är ett mått på hur bra en viss existens är för en viss person. Jag definierar inte heller *person*, men min förståelse av begreppet inkluderar många icke-mänskliga djur och exkluderar många individer som skulle kunna ses som biologiskt mänskliga, t. ex. en

människokropp där hjärtat slår men hjärnan har slutat fungera eller ett mänskligt embryo eller foster som ännu inte uppnått medvetandestatus.

3. Notera att detta inte är samma sak som bedöma om människor har moralisk status eller inte (vilket vore ett misstag).

4. I detta sammanhang förutsätter jag *icke-existensens jämförbarhet*. Med ett sådant förutsättande är det logiskt och kan vara korrekt att påstå att den framtid i vilken en person existerar är bättre (eller eventuellt sämre) för den personen än varje annan framtid i vilken den personen inte existerar alls. Detta implicerar att en framtid i vilken en person aldrig existerar kan vara sämre (eller bättre) för den personen än en framtid i vilken den personen existerar eller kommer att existera.

5. Enligt Broome kan vi skilja mellan *välbefinnande* och *bidragande värde*, som Broome kallar det *personligt goda* (Broome 2015). Detta innebär att om vi, när allt kommer omkring, bestämmer oss för att de samlade värdena av olika framtider ska beräknas genom att hänvisa till en *additiv* princip, då kommer vi att säga att de bidragande värdena (BV) för p:s och q:s existenser i f2 respektive f4 är identiska, och dessa värden är identiska med BV för q:s icke-existens i f3, medan BV för p:s existens i f1 är lägre. Det är svårt att greppa att BV för p i f2 och q i f4 är *mindre* än noll, och när det gäller p:s existens i f1 är BV faktiskt *negativt*, trots att p:s välbefinnande i f1 är icke-negativt, d.v.s. noll (se Roberts: under utgivning).

6. Personpåverkansintuitionen formulerades elegant av Parfit (1987: 363) men har även framförts av Narveson (1973).

7. Tack vare Broome, McMahan och Parfit har vi nu bättre kunskaper om de olika formuleringar av denna intuition som *inte* kommer att fungera (Broome 2004; McMahan 1981; Parfit 1987; se även Hare 2007).

8. Jämför Parfit (2017).

9. Utöver denna beskrivning konstaterar jag att *tillgänglighet* är ett förhållande mellan möjliga framtider på så sätt att om en framtid är *tillgänglig* i förhållande till en annan framtid i ett givet scenario är den förstnämnda framtiden *nödvändigtvis* tillgänglig i förhållande till den andra framtiden (fakta när det gäller tillgänglighet finns inbyggda i innehållet i varje framtid, eller värld, och innehållet i varje värld utgör i sig en nödvändighet). Vi kan kalla denna princip *tillgänglighetsaxiomet* (se Roberts: under utgivning). Detta påpekande bör klargöra att EV inte strider mot principen om *oberoende av irrelevanta alternativ*, enligt vilken det att en framtid är sämre än en annan framtid inte beror på någon tredje framtids existens eller tillgänglighet. Om y är tillgänglig i förhållande till x, medan z *inte* är det, och om det har fastställts att x *inte* är sämre än y, då finns det i enlighet med tillgänglighetsaxiomet *inte något scenario* där z är tillgänglig i förhållande till x, och därmed har inget brott mot oberoendepincipen

skett. Jag konstaterar även att framtider som är påtagligt *osannolika* (med avseende på något av de val som finns tillgängliga i ett givet scenario) inte nödvändigtvis är *icke tillgängliga*. En framtid där du köper en lott och vinner kan vara högst osannolik, men det är en framtid där du ändå har *någon* chans att vinna (såvida inte fusk etc. förkommer)

10. EV ger ett tydligt stöd för teorin om *förlustdistinktion*. I basfallet stöder EV exempelvis ståndpunkten att p:s förlust i f_3 är av moralisk vikt, medan q:s förlust i f_2 och i f_1 helt saknar moralisk vikt. Enligt teorin om förlustdistinktion har en förlust som uppstår i en given framtid *moralisk vikt om och endast om* denna framtid är en framtid där den person som drabbas av förlusten existerar eller kommer att existera. Vi måste inse att begreppen *förluster* och *vinster* endast är två sätt att uttrycka ett och samma fenomen. Att säga att en person drabbas av en förlust i en framtid i förhållande till en annan är att säga att samma person *vinner* något i den sistnämnda framtiden i förhållande till den förstnämnda. Detta betyder dock inte att det som teorin om förlustdistinktion gör gällande om vinster automatiskt motsvarar det som den gör gällande om förluster. Att en person vinner något i en framtid där denna person existerar innebär inte att denna vinst är av moralisk vikt. Snarare är det enligt teorin om förlustdistinktion så att en vinst som uppstår i en given framtid är av moralisk vikt *om och endast om* den förlust som i denna framtid upphävs av denna vinst i sig är av moralisk vikt.

11. Det är sant att vi på ett enkelt sätt kan ge en rimlig redogörelse för bättre-chans-fallet genom att till EV helt enkelt lägga till en formulering som gör ett val tillåtet i varje situation där inga alternativa val medför ett högre förväntat värde (FV) än detta val medför för en existerande eller framtida person. Eftersom FV(v_1) är minst lika stort – ja, faktiskt större – än FV(v_2) skulle den nya principen omedelbart innebära att v_1 är rimligt. Principen skulle även innebära att v_2 (oavsett var det görs) är rimligt med tanke på att vi bara skulle lägga till den nya formuleringen, inte använda den i stället för den formulering som innebär att agenterna har gjort sitt när de (till slut) lyckas maximera välbefinnandet för personen eller när personen aldrig kommer att existera överhuvudtaget. Men jag anser nu att ett sådant synsätt är problematiskt eftersom det i vissa fall leder till den felaktiga slutsatsen att ett givet val är rimligt på grund av den mikroskopiska möjligheten till ett alltigenom fantastiskt utfall. När både den framtid som *faktiskt inträffar* är mycket dålig för personen – kanske med en välbefinnandenivå som till och med är negativ – och *sannolikheten* att det val som vi nu undersöker skulle ge upphov till just det utfallet är mycket hög, kan det mycket väl vara så att detta val i själva verket är fel. Se Roberts (2020). Dan Spears uppmärksammade mig på denna fråga.

12. I sin nuvarande form klarar inte EV+SV av att förklara ett stort antal andra scenarier som intresserar oss. I synnerhet säger principen ingenting om scenarier där ett val helt klart är tillåtet med hänsyn till sannolikheten men där SV är relativt lågt på grund av det faktum att sannolikheten att någon av två eller fler framtider med hög välbefinnandenivå skulle inträffa är relativt låg. Att EV+SV det inte genererar några resultat i den sortens scenario är något som påpekats för mig av Christopher J. G. Meacham (se Roberts: under utgivning). Att vi vill utvidga EV+SV innebär dock inte att det är något fel på EV+SV som sådan.

13. Se Broome (1992).

14. Hur förklaras sannolikheterna? I princip alla populationsetiker – ja, i princip alla nutida konsekventialister – utgår från Parfit i sina tankegångar i denna fråga. Detta synsätt innebär att de genomgripande politiska förändringar som agenter många år före Glorias existens skulle behövt införa för att mildra det lidande som klimatförändringarna annars kommer att leda till för henne, inte skulle få till följd att det blir bättre för *Gloria*, utan snarare endast att en annan person – *icke-identisk* med Gloria – skulle komma att existera i stället för Gloria. Ja, denna person skulle ha haft det bättre än Gloria om det klimatrelaterade lidandet för denna person hade mildrats. Men för Gloria själv kan vi endast förvänta oss en mycket låg sannolikhet för ett bättre resultat – och en mycket hög sannolikhet för att hon aldrig någonsin kommer att existera. Tankegångarna bakom denna slutsats bygger i sin tur på det som Kavka kallade »varandets osäkerhet» (Kavka 1981: 93): Varje liten förändring i historien som leder till att en specifik persons existens inträffar kommer troligen att påverka »när och hur» för alla de existenser som sedan inträffar (Parfit 1987: 351–379). Resultatet av en ändring från v1 till v2 blir således ödesdigert för Gloria: Med en sådan ändring skulle hon inte ha någon verklig chans att någonsin existera. Dessutom befinner sig inte någon framtida person som på annat sätt får lida på grund av klimatförändringarna i något bättre läge än vad Gloria gör. För alla dessa personer gäller att v1 inte gör det sämre för dem; snarare är det så att det gör det bättre för dem än v2. Var och en av dem kommer att ha det faktum att v1 gjorts i stället för v2 att »tacka» för sin existens – och en existens som dessutom är värd att ha.

Det vore faktiskt en *rejäl* överskattning att tro att sannolikheten att Gloria ska existera vid v2 skulle ligga någonstans på 1 av 10 000. Sanningen är att denna sannolikhet skulle ligga mycket närmre 0. Utan tvekan är 1 av 10 vid v1 också en överskattning. Dessa detaljer spelar dock ingen roll – åtminstone inte enligt icke-identitetsproblemet logik. Sensmoralen i icke-identitetsberättelsen är väl snarast att Glorias chanser att existera vid v1 är *mycket, mycket, mycket större* än vid v2. Och det är bättre att ha det liv hon

har i f_1 vid v_1 än att inte ha något liv alls. Slutsatsen av resonemanget blir då att $EV+SV$ – eller någon annan liknande sannolikhetskänslig konstruktion av existensintuitionen – genast kommer att uttrycka att v_1 i f_1 är fullt tillåtet. Eftersom detta resultat helt klart är falskt måste vi avvisa varje sådan princip.

15. Jag har beskrivit denna svaghet i tankegångarna bakom icke-identitetsproblemet mer ingående i andra sammanhang. Se Roberts (2009).

16. På samma sätt gjorde helt klart Förintelsen att det blev *mindre* troligt att barn, barnbarn och barnbarnsbarn skulle komma att existera, snarare än att det skulle bli *mer* troligt. (Denna utvidgning av min tes att det inte var mindre troligt att dessa barn skulle komma att existera om Förintelsen aldrig hade inträffat har jag Peter Singer att tacka för.) Om en persons framtida existens i vilket fall som helst är högst osäker blir den förstås ännu mer så när en mäktig regim bestämmer sig för att förrinta denna persons förfäder. Om dina far- eller morföräldrars föräldrar träffades i ett koncentrationsläger och båda på något sätt överlevde så att det därigenom blev möjligt, om ändå högst osannolikt, att du skulle komma att existera finns det ingen som helst anledning att de inte skulle kunna ha träffats eller, ännu hellre, inte föranletts att träffas i en tryggare situation och i en tryggare värld. (Och hur troligt är det att de precis innan agenterna infört sin förrintelsepolitik skulle träffas i detta koncentrationsläger, att någon av dem ens skulle överleva resan dit eller att båda skulle ha skickats till samma snarare än till olika läger? När de väl kommit dit, hur troligt var det att de någonsin skulle komma därifrån med livet i behåll och ens *få* några barn?)

En ökad klarsynthet när det gäller de sannolikheter som är aktuella i de olika versionerna av icke-identitetsproblemet kan även hjälpa oss att orientera oss bland de olika versionerna av den *motbjudande slutsatsen* (Parfit 1987: 381–390). Om en överbefolkningspolitik har överansträngt resurserna så att ett mycket stort antal människor blivit tvungna att leva liv som knappt är värda att leva, medan en alternativ befolkningspolitik skulle ha lett till att ett mindre antal människor skulle kunna leva liv som mycket väl är värda att leva, bör frågan inte vara vad sannolikheten är för att detta mycket stora antal människor skulle ha existerat och haft det bättre, utan vi bör snarare fråga oss om en alternativ politik som resulterat i rikliga resurser skulle ha gjort det mindre troligt för var och en av de personer som blivit tvungna att leva liv som knappt är värda att leva att de någonsin skulle ha existerat överhuvudtaget.

Referenser

- BROOME, J. (1992) *Counting the Cost of Global Warming*, Strond: White Horse Press.
- BROOME, J. (2004) *Weighing Lives*, Oxford: Oxford University Press.
- BROOME, J. (2015) »General and Personal Good: Harsanyi's Contribution to the Theory of Value«, i: J. Olson (red.), *The Oxford Handbook of Value Theory*, Oxford: Oxford University Press, ss. 249–266.
- HARE, C. (2007) »Voices from Another World: Must We Respect the Interests of People Who Do Not, and Will Never, Exist?«, *Ethics*, 117, ss. 498–523.
- KAVKA, G. (1981) »The Paradox of Future Individuals«, *Philosophy & Public Affairs*, 11, ss. 93–112.
- MCMAHAN, J. (1981) »Problems of Population Choice«, *Ethics*, 92(1), ss. 96–127.
- NARVESON, J. (1973) »Moral Problems of Population«, i: M. D. Bayles (red.), *Ethics and Population*, Cambridge, Mass.: Schenkman Publishing Company Inc.
- PARFIT, D. (1987) *Reasons and Persons*, Oxford: Oxford University Press (originalutgåva publicerad 1984).
- PARFIT, D. (2017) »Future People, the Non-Identity Problem, and Person-Affecting Principles«, *Philosophy & Public Affairs*, 45 (2), ss. 118–157.
- ROBERTS, M. A. (2009) »The Nonidentity Problem and the Two Envelope Problem«, i: M. A. Roberts & D. T. Wasserman (red.), *Harming Future Persons*, Springer, ss. 201–228.
- ROBERTS, M. A. (2020) »What is the Right Way to Make a Wrong Right?«, i P. Bowman & K. Berndt-Rasmussen (red.) *Studies on Climate Ethics and Future Generations*, vol. 2, Stockholm: Institute for Futures Studies.
- ROBERTS, M. A. (under utgivning) *The Existence Puzzles*, Oxford: Oxford University Press.